

УДК 81' 255: 004.8

Бондаренко О. М.¹

Павленко М. В.²

¹ доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ГФ-318 НУ «Запорізька політехніка»

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ТЕКСТІВ ГАЛУЗІ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Професійна науково-технічна мова кардинально відрізняється від розмовної та художньої через присутність у ній спеціальної лексики, за допомогою якої можна точно визначити, текст якого типу постає перед нами. Галузь штучного інтелекту швидко розвивається, це сприяє появі спеціальних слів для позначення нових процесів, об'єктів і явищ, тобто термінів. Термін – це слово, яке визначає поняття, виконуючи денотативну функцію. З точки зору морфології терміни поділяються на прості (*deal, lease, tax*), похідні (*liquidity, hypothecation*), складні (*stockholder, creditworthiness, markdowns*), терміни-словосполучення (*expiration date*), терміни-скорочення (*LLC – limited liability company*). Для англomовної термінології галузі штучного інтелекту характерним є якраз використання абревіатур, що позначають назви у комп'ютерному семантичному полі (наприклад: *ANN – artificial neural network*), а також використання загальних технічних та наукових термінів (*algorithm, network, target, error*) [2]. Переклад термінології галузі штучного інтелекту здійснюють за допомогою спеціальних способів перекладу, для того, щоб якнайповніше передати зміст слова у контексті, а саме: Словниковий відповідник – постійна лексична відповідність, яка точно співпадає із значенням слова: *network* – мережа; *error* – помилка; *minimum* – мінімум; вибір лексико-семантичного варіанту – обрання перекладачем одного значення терміну, яке є найбільш доречним у контексті: *weight* – навантаження; *gradient descent* – градієнтний спуск; *term* – параметр; *initialization* – калібрування; транскодування – побуквенна чи пофонемна передача вихідної лексичної одиниці за допомогою алфавіту мови перекладу: *linear* – лінійний; *heuristics* – евристика; *approximation* – апроксимація; калькування – дослівний переклад, який використовують при перекладі складних за структурою термінів: *training iterations* – навчальні ітерації; *local minima* – локальні мінімуми; контекстуальна заміна використовується у випадку, коли точний еквівалент певного терміну не відповідає контексту конкретного технічного тексту, і його потрібно замінити на інше, більш доречне слово: *committee* – група; *poorly understood* – недостатньо досліджений; описовий переклад використовують у випадку, коли термін не має жодного словникового відповідника у мові перекладу: *the backpropagation algorithm* – алгоритм зворотного розповсюдження помилки

[1, с. 66]. Лексико-семантичні трансформації представляють собою певні лексичні зміни, які потрібно здійснювати задля адекватного та точного перекладу, який буде легким для читання та розуміння. До лексико-семантичних трансформацій належать конкретизація, генералізація, додавання, вилучення, заміна частини мови та пермутація. Конкретизація являє собою перетворення, при якому одиниця більш широкого змісту передається в мові перекладу одиницею конкретного змісту: *effectively* – фактично; *initialize* – калібрувати. Генералізація – це прийом, який навпаки розширює значення терміну, коли точне значення терміну не впливає на сенс речення: *get stuck* – зупинитись. Трансформація додавання слова використовується, коли потрібно більш розгорнуто передати речення оригіналу, для кращого його розуміння та інтерпретації у мові перекладу: «*Although much is still unknown*» – «Не зважаючи на те, що багато чого ще є невідомим». Вилучення застосовують у випадках, коли потрібно уникнути повторів і тавтології, або якщо слово або словосполучення, на думку перекладача, не є вирішальним у контексті речення: «...*consider the following general scheme*» – «...розглянемо загальну схему». Пермутація – це трансформація, яка полягає у перестановці слів у словосполученні або реченні, що зумовлено відмінностями у будові мов: *error surface* – поверхня помилки; *hypothesis space* – простір гіпотез [3, с. 104]. До найрозповсюдженіших граматичних одиниць текстів галузі належать безособові форми дієслів, пасивні та інфінітивні конструкції із модальними дієсловами, а також сполучники та прислівники. В українській мові форми герундія відповідають іменники, що утворилися від дієслів, форми інфінітиву, а також в деяких випадках дієприкметники та дієприслівники: *presenting* – представлення; *considering* – врахувавши. Використання дієприкметників різного часу і форми у галузі штучного інтелекту робить викладення думки більш компактним. Інфінітивні конструкції часто використовуються із модальними дієсловами: *to keep in mind* – мати на увазі; *might provide* – можуть забезпечити. Пасивні конструкції, які сприяють більш компактному викладенню думки, часто зустрічаються із модальними дієсловами: *can be represented* – можуть бути представлені; *can be approximated* – може бути апроксимований. Також у текстах галузі часто зустрічаються сполучники, які відображають відношення автора до конкретного твердження: *however* – однак; *although* – хоча. Серед часових форм переважає простий теперішній час Present Simple. Автори науково-технічної літератури часто використовують у своїх роботах Present Simple Active або Present Simple Passive, адже ці часові форми є зручними для візуального сприйняття та компактності матеріалу.

Проаналізувавши текст галузі штучного інтелекту треба зауважити, що найбільш поширеними способами перекладу виявились вибір лексико-семантичного варіанту, словникові відповідники та адаптивне транскодування. Найбільш використовуваними граматичними одиницями виявились

дієприкметники теперішнього і минулого часу та сполучники, які виражають відношення автора до того чи іншого твердження та надають емоційного забарвлення, не зважаючи на прагнення термінології до нейтральності. Серед граматичних трансформацій можна виділити характерні для технічної літератури пасивні конструкції з модальними дієсловами. Таким чином, ми бачимо, що переклад текстів галузі штучного інтелекту є складним процесом, що може бути поясненим новизною термінології даної галузі та відмінностями у будові мов оригіналу та перекладу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Карабан, В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури [Текст] / В. І. Карабан. – М. : Нова книга, 2004. – С. 65-84.
2. Кручинина, К. А. Особенности перевода терминов в текстах экономической тематики [Електронний ресурс] / К. А. Кручинина. – Режим доступу:
<https://elib.bsu.by/bitstream/123456789/148131/1/%D0%9A%D1%80%D1%D0%90%D0%A2%D0%98%D0%9A%D0%98.pdf>.
3. Mitchell, T. M. Machine learning. [Text] / Mitchell T. M. – М. : McGraw-Hill Science, 1997. – 432 p.